

Årsrapport

2016

NØKKELTALL

	2016	2015	2014	2013	2012
Nøkkeltall fra driftsregnskapet:					
Premieinntekter	122 149	118 166	127 905	105 082	138 960
Utbetalte pensjoner	60 501	59 607	55 240	52 679	48 865
Forsikringstekniske avsetninger	84 243	72 743	73 653	82 466	109 342
Driftskostnader	7 274	6 504	7 522	8 357	8 349
Årsresultat	11 294	10 264	10 719	2 639	11 852
Renteresultat	40 076	3 104	35 560	13 656	25 559
Risikoresultat	765	59 012	25 147	-7 744	0
Disponert til/fra tilleggsavsetninger	0	3 104	991	0	0
Disponert til/fra RUF	0	4 000	8 000	0	0
Nøkkeltall fra balansen:					
Egenkapital	141 877	130 584	124 320	121 601	118 961
Premiereserve	1 532 589	1 448 346	1 368 708	1 252 486	1 156 364
Tilleggsavsetninger	14 895	14 895	11 791	10 800	10 800
Kursreguleringsfond	269 967	232 592	186 456	150 302	76 693
Premiefond	40 972	5 059	20 706	3 473	3 388
Risikoutjevningfond	12 000	12 000	8 000	0	0
Forvaltningskapital	2 016 892	1 846 183	1 723 051	1 541 422	1 369 270
Forholdstall:					
Driftskostnader i % av forvaltningskapital	0,36 %	0,35 %	0,44 %	0,54 %	0,61 %
Avkastning:					
Bokført avkastning	4,76 %	2,79 %	5,81 %	4,41 %	7,07 %
Verdijustert avkastning	6,27 %	5,39 %	7,78 %	9,96 %	10,31 %
Solvensmarginalkapital	155 325	144 032	137 720	127 001	124 361
Solvensmarginalkapital i %	255 %	254 %	263 %	267 %	284 %
Bufferkapitalutnyttelse:					
Stresstest I	96 %	102 %	215 %	I/T	I/T
Stresstest II	50 %	57 %	58 %	I/T	I/T
Pensjonister:					
Alderspensjon	891	872	778	662	636
Ektefellepensjon	146	142	135	128	120
Barnpensjon	6	7	8	8	7
Uførepensjon	356	341	364	336	325
Sum pensjonister	1 399	1 362	1 285	1 134	1 088
Medlemmer:					
Aktive medlemmer	2 130	2 093	2 092	2 156	1 802
Oppsatte medlemmer	2 642	2 451	2 267	1 992	2 059
Aktive/opsatte i alt	4 772	4 544	4 359	4 148	3 861

innhold

Nøkkeltall	2
Virksomheten	4
Styret	5
Administrasjon	5
Medlemsbestand	5
Kapitalforvaltning	6
Utlån	8
Finansiell risikostyring og soliditet	8
Medlemsbestand	9
Premieinntekter	10
Forsikringsteknisk oppgjør	10
Internkontroll	10
Framtidsutsikter	11

Resultatregnskap	12
Balanseregnskap	13
Årsberetning	14
Noter	15
Aktuarberetning	31
Revisjonsberetning	33

ÅRSBERETNING 2016

Halden kommunale pensjonskasse (HKP) ble opprettet i 1920 av Halden kommune. Pensjonskassen driver sin virksomhet i lokaler i Kongens Brygge 3 i Halden (Tollboden).

Pensjonskassen er en selvstendig juridisk enhet med egen regnskapsføring. Virksomheten er forankret i det samme lov- og forskriftsverk som gjelder for finans- og forsikringsbransjen for øvrig. Styret er pensjonskassens øverste organ. Pensjonskassens midler holdes atskilt fra kommunens midler, og pensjonskassens formue eller inntekt kan ikke disponeres av forsikringstakerne.

Pensjonskassens formål er å yte pensjoner til medlemmer og andre pensjonsberettigede i henhold til bestemmelsene i hovedtariffavtalen for kommunal sektor. Målsetningen er at medlemsforetakene og deres arbeidstakere og pensjonister skal oppleve Halden kommunale pensjonskasse som den beste leverandøren av offentlig tjenestepensjon. Dette oppnås gjennom god kapitalforvaltning, lokal tilstedeværelse, god medlemservice og effektiv administrasjon. Pensjonsforpliktelsene skal finansieres på en slik måte at arbeidsgivers tilskudd til pensjonsordningen over tid blir lavest mulig.

Innledning

I budsjettet for 2016 fattet kommunestyret i Halden et vedtak som kom til å prege driften i HKP i fjor på en positiv måte:

«Kommunestyret ber rådmannen om å utrede Halden kommunale pensjonskasses virksomhet og forvaltning i nåværende og fremtidig form.»

Administrasjonen i Halden kommune utlyste en anbuds-konkurranse der kommunen ba om ekstern bistand til utredningen. Det kom inn tre tilbud, og rådgivnings-selskapet Gabler AS fikk oppdraget med å utrede HKP sin virksomhet i nåværende og fremtidige form. Utredningen munnet ut i en pensjonsanalyse som ga en helhetlig vurdering av HKP som egen pensjonskasse i motsetning til å ha pensjonsordningen i et livselskap.

Analysen viste av Halden kommunale pensjonskasse kom svært godt ut sammenlignet med livselskap. Gabler pekte på forhold knyttet til normalpremie, uførhet, tidlig-pensjonering, administrasjon og rentegaranti og dokumenterte en forventet årlig redusert kostnad ved fortsatt drift av egen pensjonskasse på 15 millioner kroner årlig. Basert på kapitalforvaltningsstrategien i HKP sammen-

lignet med konkurrenten, anslo Gabler at HKP kunne levere 2,5 millioner kroner årlig i høyere avkastning på pensjonsmidlene.

Styret og administrasjonen i Halden kommunale pensjonskasse er svært fornøyd med utfallet av pensjonsanalysen. Det bekrefter at pensjonskassen lykkes med sin målsetning om at pensjonsforpliktelsene finansieres slik at arbeidsgivers tilskudd til pensjonsordningen over tid blir lavest mulig. Resultatene kommer dog ikke overraskende. HKP har over de siste ti årene hatt kontinuerlig og nitidig fokus på å være en konkurransedyktig pensjonsordning. Våre analyser viser en betydelig meravkastning på over 215 millioner kroner for tiårsperioden 2007 – 2016 sammenlignet med å ha pensjonsordningen i et livselskap. I tillegg til meravkastningen på 215 millioner kroner har HKP også gitt Halden kommune og de andre medlemsforetakene en betraktelig større andel av avkastningsresultatet i form av overføringer til premiefond.

Pensjonsanalysen var et viktig bidrag til Halden kommunes vurderinger omkring fremtidig organisering av kommunens tjenestepensjonsordning. Med utgangspunkt i analysen er pensjonskassens stilling som kommunens foretrukne leverandør av tjenestepensjon solid fundamentert for årene som kommer.

2016 bar også preg av et annet ønske fra Halden kommune. Pensjonskassen har tidligere blitt oppkapitalisert ved hjelp av eiendommer som egenkapitalinnskudd i pensjonsordningen. Kommunen har derfor overført eiendommer og leid disse tilbake fra pensjonskassen. Over tid har kommunens arealbehov endret seg og man ønsker nå å kvitte seg med arealer som kommunen har begrenset nytte av. Rentenivået er historisk lavt, og kommunen har benyttet dette til å lånefinansiere tilbakekjøp av en del av eiendommene slik at de blir tilgjengelig for annen bruk. Pensjonskassen blir fullt ut kompensert for eiendommens bokførte verdier, men mister framtidige leieinntekter. For å sikre at eiendom som aktivklasse vil bidra til god avkastning i framtiden kjøpte HKP Hassingveien 40 i Fredrikstad for 126 millioner kroner. Eiendommen er leid ut til Fredrikstad kommune, Østfold fylkeskommune og et knippe private selskaper, blant annet Rema 1000. Leieinntektene er om lag 10 millioner kroner pr år, og overtakelse fant sted 6. januar 2016.

Eiendommer med Halden kommune som leietaker stod for ca 10 % av pensjonskassens inntekter fra kapitalforvaltningen i 2016. Eiendommer med andre leietakere enn Halden kommune stod for 17 % av pensjonskassens inntekter.

HKP oppnådde en meget god avkastning i 2016 på 6,27 %. Dette resultatet pensjonskassen nok en gang i toppsjiktet av leverandører av offentlig tjenestepensjon til kommunal sektor.

Styret

Pensjonskassen ledes av et styre på fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Tre medlemmer er oppnevnt av kommunestyret, hvorav en er uavhengig av pensjonsordningen, og to medlemmer er valgt blant pensjonskassens medlemmer (utpekt av arbeidstakerorganisasjonene i henhold til hovedavtalen i kommunal sektor).

Styrets sammensetning i 2016 var slik:

1. Otto Gøperød (leder)
2. Elin Cathrine Hagen (nestleder)
3. Paul Kristiansen
4. Marthe Lie
5. Espen Sørås

Personlige vararepresentanter for medlemmene er:

1. Toini Johannessen
2. Tove Eriksen
3. Stein Cato Røsnæs
4. Sverre Johan Stang
5. Anette Kvitnes Kjølerbakken

Styret i Halden kommunale pensjonskasse oppnevnes og velges for en periode tilsvarende en kommunestyreperiode. Det sittende styret ble oppnevnt/ valgt høsten 2015 og sitter til høsten 2019.

Styret har et selvstendig ansvar for å lede pensjonskassens virksomhet, og skal påse at pensjonskassens og medlemmenes interesser blir ivaretatt på en forsvarlig måte.

I løpet av 2016 ble det avholdt 6 styremøter og behandlet 36 saker.

Følgende kommunale og tilknyttede virksomheter har sin tjenestepensjonsordning i HKP:

- Halden kommune
- Kirkelig Fellesråd i Halden
- Frivillighetssentralen i Halden
- Halden kommunale pensjonskasse

Pensjonskassen står under tilsyn av, og har konsesjon fra Finanstilsynet.

Administrasjon

Administrasjonen besto i 2016 av tre årsverk:

- Adm. leder Eivind Borring Hansen
- Økonomikonsulent Tove Tafjord
- Saksbehandler Per Erik Koren.

Alle ansatte har pensjonsordning gjennom pensjonskassen. Arbeidsmiljøet i pensjonskassen er godt og virksomheten forurenser det ytre miljø i ubetydelig grad. Pensjonskassens revisor er statsautorisert revisor Jørn Løken fra BDO AS.

Pensjonskassens ansvarshavende aktuar er aktuar Pål Lillevold fra Aktuarfirmaet Lillevold & Partners AS.

Pensjonskassen har driftsavtaler med:

Grieg Investor AS	Investeringsrådgivning, rapportering og uavhengig kontroll av forvaltningen
Lindorff AS	Forvaltning og depot av utlån til medlemmer
Lege Terje Vigen	Rådgivende lege i saker om brutto uførepensjon
Gabler AS	Programvaren Kompas – fagsystem for behandling av medlemsdata og beregning av pensjonsytelser
Mercer AS	Pensjon & Finansindeksen
Newsec Basale AS	Forvaltning av eiendom

Halden kommunale pensjonskasse er omfattet av avtale om overføring av pensjonsrettigheter mellom offentlige pensjonsordninger, Overføringsavtalen. Dette sikrer arbeidstakere med opptjening i flere offentlige pensjonsordninger pensjonsytelser som om de hadde all opptjening i en pensjonsordning.

HKP er også medlem i Pensjonskasseforeningen, en interesseorganisasjon for private og offentlige pensjonskasser. Foreningen er høringsinstans for endringsforslag innenfor finans og pensjon, og tilbyr kurs, samlinger og veiledning overfor sine medlemmer. Adm. leder i HKP er leder av styret i Pensjonskasseforeningen.

HKP er også eier av underliggende datterselskap gjennom det heleide datterselskapet HKP Eiendom Holding AS. Virksomheten i selskapet er knyttet til investering i og utleie av eiendom. Det er satt opp konsernregnskap for HKP og HKP Eiendom Holding AS, med et overskudd på 11,6 millioner kroner.

Kapitalforvaltning

Formålet med kapitalforvaltningen er å oppnå lavest mulig pensjonskostnad for medlemsforetakene over tid. Dette oppnås ved at kapitalforvaltningen gir høyest mulig avkastning på kort og lang sikt, hensyntatt avkastningsgaranti og risiko for at pensjonskassen kan havne i en situasjon hvor den ikke tilfredsstillende lovpålagte solvens- og kapitaldekningskrav.

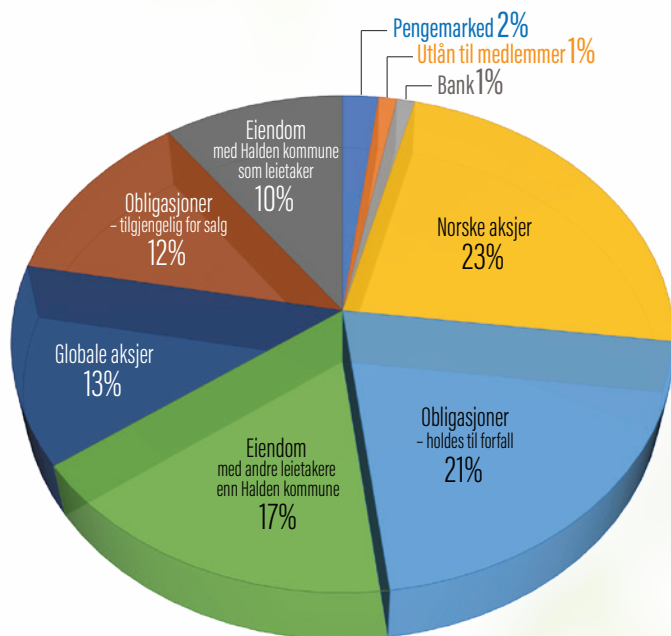
Styret har utarbeidet strategi og retningslinjer for kapitalforvaltningen. Strategien blir revurdert minst en gang i året, sist i oktober 2016.

Ansvarsfordelingen i kapitalforvaltningen er som følger:

- Styret beslutter kapitalforvaltningsstrategi
- Administrasjonen utøver strategien
- Ekstern uavhengig rådgiver følger opp forvaltningen og rapporterer tilbake til styret og administrasjonen

Pensjonskassen oppnådde i 2016 en verdijustert avkastning på 6,27 % og en bokført avkastning på 4,76 % i kollektivporteføljen. Egenkapitalen oppnådde en avkastning på 5,11%.

Inntektene fra kapitalforvaltningen på 112,3 millioner kroner fordelte seg prosentvis på aktivaklassene slik:

Aksjer utviklet seg positivt også i 2016, og gjennom avsetninger til kursreguleringsfond økte pensjonskassen ytterligere sin solide risikobærende evne. Kursreguleringsfondet økte dermed fra 232,6 millioner kroner til 270 millioner kroner. Når det gjelder globale aksjefond, har HKP en kontinuerlig vurdering av forholdet mellom aktiv og passiv forvaltning. Pr 31.12.16 er om lag 70 % av de globale aksjeplasseringene gjort i form av aktivt forvaltede fond, mens 30 % av plasseringene er gjort gjennom indeksfond. I vurderingen av aktiv vs passiv forvaltning, spiller også valutasikring inn da dette kan være inkludert i enkelte fond. Pensjonskassens referanseindeks er uten valutasikring. Andelen aksjer utgjorde ved årsskiftet 30,9 % av kollektivporteføljen.

Volatiliteten i norske høyrenteobligasjoner vedvarte i 2016. Markedet tok seg en del inn i annet halvår, slik at pensjonskassens investeringer i norske høyrenteobligasjoner hadde en avkastning så vidt over null for året som helhet. Globale høyrenteobligasjoner hadde en avkastning på 8,8 %. Høyrenteobligasjonene hadde dermed positiv avkastning samlet sett, og har fortsatt gitt et svært hyggelig bidrag til pensjonskassens avkastning etter at aktivklassen ble tatt inn i porteføljen i 2008. Andelen høyrenteobligasjoner utgjorde ved årsskiftet 6,25 % av kollektivporteføljen.

Andelen kredittobligasjoner med rentebinding er opprettholdt gjennom året. Dette er først og fremst fond med internasjonale mandater. Avkastningen i 2016 var god da rentenivået, som allerede var lavt, sank ytterligere. Dette ga kursgevinster på obligasjonene. Mot slutten av året steg globale renter igjen og spiste opp en del av gevinstene gjennom året. Globale kredittobligasjoner endte likevel opp med en avkastning på nesten 5 %. HKP forventer at trenden med stigende renter vil vedvare, men at det vil ta noe tid før rentene er tilbake på de nivåene man har sett tidligere. Andelen globale obligasjoner utgjorde ved årsskiftet bare 2,25 % av kollektivporteføljen.

På grunn av renterisikoen som ligger i kredittobligasjoner med rentebinding har pensjonskassen prioritert å investere i obligasjoner med kort rentebinding. Slike obligasjoner forekommer i hovedsak i det norske markedet. De norske obligasjonene hadde en avkastning på ca 2,5 %, noe som tilsvarer grunnlagsrenten i pensjonsordningen. Andelen norske omløpsobligasjoner utgjorde ved årsskifte 8,4 % av kollektivporteføljen.

Porteføljen av obligasjoner som holdes til forfall ga et vesentlig bidrag til pensjonskassens renteresultat. Avkastningen var på 4,38 %. Porteføljen består av obligasjoner HKP har kjøpt da rentenivået var høyere enn i dag. På grunn av det lave rentenivået i dagens marked reinvesteres ikke renteutbetalinger og forfalte obligasjoner i hold til forfall-porteføljen. Dette fører til at andelen av obligasjoner som bokføres til amortisert kost (dvs. uten kursgevinst/ -tap) faller. Ved inngangen av 2016 var verdien av porteføljen 544 millioner kroner. Verdien hadde falt til 516 millioner kroner ved utgangen av året. For å snu denne utviklingen vil HKP øke investeringer i obligasjoner med pant i næringsseiendom. Disse obligasjonene blir også bokført til amortisert kost, men regnskapsmessig plassert som utlån og fordringer. Årsaken til at pensjonskassen gjør denne endringen, er et noe høyere rentenivå for obligasjoner med pant i næringsseiendom, enn for bank- og kommuneobligasjoner. Andelen obligasjoner/ utlån som holdes til forfall utgjorde ved årsskiftet 29 % av kollektivporteføljen.

Innenfor aktivaklassen eiendom ønsker HKP primært eiendommer som eies direkte framfor andeler i eiendomsfond. Gjennom året har andelen eiendommer der Halden kommune er leietaker blitt redusert, mens andelen eiendommer med andre leietakere er økt gjennom salg av eiendommer til Halden kommune, og kjøp av eiendommen Hassingveien 40 i Fredrikstad. Eierskapet til Hassingveien 40 er organisert gjennom et heleid datterselskap, HKP Eiendom Holding AS, som eier alle aksjene i selskapet Hassingveien 40 Eiendom AS. Hassingveien 40 ble kjøpt fra Aberdeen Asset Management for 126 millioner kroner med overtakelse 6. januar 2016. Andelen eiendom utgjorde ved årsskiftet 12,8 % av kollektivporteføljen.

Tabellen viser oversikt over resultatet av kapitalforvaltningen innenfor de ulike aktivaklassene, sammenlignet med referanseindeksene.

Avkastningsoversikt	Portefølje	Referanseindeks
Norske aksjer	14,89 %	11,50 %
Globale aksjer	3,28 %	5,55 %
Norske obligasjoner, omløp, inkl høyrente	2,55 %	0,44 %
Norske obligasjoner, holdes til forfall	4,38 %	0,54 %
Globale obligasjoner, inkl høyrente	7,38 %	3,72 %
Eiendom	11,30 %	10,60 %
Pengemarked	1,97 %	0,54 %
Total	6,27 %	6,26 %

«Pensjonsrettighetene til de ansatte blir ikke påvirket av om ordningen er forsikret eller er i en pensjonskasse, men kostnadene for Halden kommune som arbeidsgiver vil være påvirket.»

Pensjonsrådgivningsselskapet Gabler;
rapport: «Pensjonsanalyse for Halden kommune»,
2016

Halden kommunale pensjonskasse vil fortsatt ha fokus på å utnytte mulighetene i markedet innenfor rammene av lovverket, kapitalforvaltningsforskriften og de begrensninger pensjonskassen selv har pålagt seg i kapitalforvaltningsstrategien.

HKP har nedfelt retningslinjer for etisk forvaltning/samfunnsansvar i kapitalforvaltningsstrategien. Disse bygger i stor grad på retningslinjene for forvaltningen av Statens Pensjonsfond Utland. I tillegg følger administrasjonen aktivt Norsif (Norsk forum for ansvarlige og bærekraftige investeringer) sine nyhetsbrev og publikasjoner.

Finansiell risikostyring og soliditet

I den årlige gjennomgangen av investeringsstrategien benyttes forskjellig risikomål. Disse inkluderer:

- Standardavvik
- Største historisk verdifall (gitt aktivasammensetningen)
- Stresstest

Standardavvik sier hvor mye verdien av forvaltningskapitalen kan ventes å svinge i fremtiden, basert på målinger av observerte verdier. Stresstester er et alternativt mål på risiko som anslår hvor mye de ulike aktiva og markeder vil falle med, gitt at vi skulle få en svært negativ utvikling i kapitalmarkedene. Stresstestene er et supplement til standardavvik, for å ta høyde for at vi erfaringsmessig vet at kapitalmarkedene typisk kan oppvise større negative utfall enn hva normalfordelingene og standardavvikene tilsier (jfr. f. eks. 2008).

Administrasjonen har tilgang til daglig risikorapportering gjennom Grieg Investors rapporteringsverktøy Grieg

Enigma. Styret mottar månedlig finansiell rapportering, inkl. Finanstilsynets Stresstest II. Styret mottar også utvalgte nøkkeltall, som f. eks. Sharpe Ratio og IR, på kvartalsvis basis, samt Finanstilsynets Stresstest I på halvårlig basis.

Bufferkapitalen består av følgende:

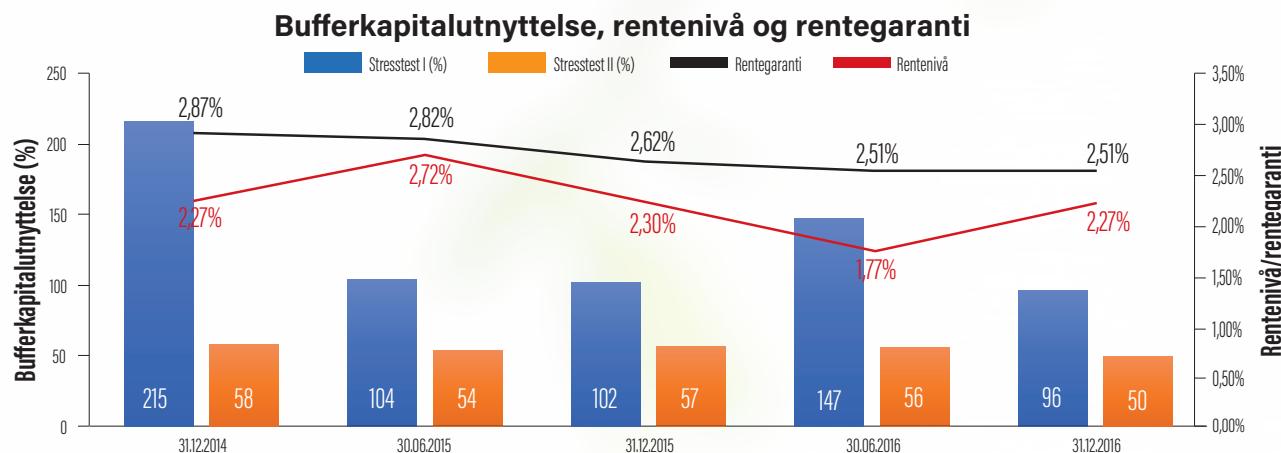
- Solvenskapital utover kapitalkravet
- Tilleggsavsetninger inntil 1 års rentegaranti
- Kursreguleringsfond

Pr. 31.12.16 er bokført egenkapital på 153,9 millioner kroner, herav innskutt egenkapital på 44,2 millioner kroner, og risikoutjevningsfond på 12,0 millioner kroner.

Solvensmarginkapitalen består av summen av innskutt og opptjent egenkapital tillagt 50 % av tilleggsavsetningene og risikoutjevningsfondet. Solvensmarginkapitalen er 155,3 millioner kroner pr 31.12.16. Solvensmarginkravet er beregnet til 60,8 millioner kroner. Dette gir en svært robust solvensmargin på 255,3 %.

Pensjonskassen rapporterte Stresstest I pr 31.12.16. Samlet tapspotensiale var på 442,2 millioner kroner, og samlet bufferkapital var på 440,2 millioner kroner. Det gir en bufferkapitalutnyttelse på 96 %. Bufferkapitalutnyttelsen er blant annet avhengig av markedsrenten i forhold til garantert rente i pensjonskassen. Dersom markedsrenten er lavere enn garantert rente, medfører det en risiko for pensjonsordningen som det skal gjøres fradrag for i bufferkapitalen. Markedsrenten er lav, men varierer mye. Når gapet mellom markedsrenten og garantert rente er stort, blir bufferkapitalutnyttelsen i Stresstest I høy.

Figuren viser utviklingen i garantert rente, markedsrente, bufferkapitalutnyttelse i Stresstest I og Stresstest II for HKP i perioden 2014–2016.

Figuren illustrerer at bufferkapitalutnyttelse i Stresstest I er et volatilt mål for risikostyring, siden det avhenger av forholdet mellom markedsrente og garantert rente. Bufferkapitalutnyttelsen i Stresstest II avhenger i større grad av risikoen i porteføljen, og er det risikomålet pensjonskassen styrer etter i den løpende driften.

Rapporteringsfristen for Stresstest I og II er 31.01. hvert år. Tallene i figuren over er derfor tall fra før regnskapet er avsluttet. Dette gir særlig utslag ved årsskiftene, f. eks. er gjennomsnittlig garantert rente pr 31.12.16 i figuren oppgitt til 2,51 %. Etter regnskapet er avsluttet er den gjennomsnittlige rentegarantien 2,49 %. Det kommer også tydelig fram at styret i HKP innførte tiltak for å øke bufferkapitalen i perioden mellom 31.12.14 og 30.06.15.

Utlån til medlemmer

HKP gir lån mot sikkerhet i bolig til medlemmer av pensjonskassen. Lånene forrentes til markedsmessige betingelser. 31.12.16 var renten satt til 2,50 % p.a innenfor 60 % av markedsverdi og 3,00 % p.a. for den andelen av lånene som ligger mellom 60 og 80 % av markedsverdi. Pensjonskassens medlemmer kan låne opp til tre ganger husstandens inntekt med sikkerhet i 1. prioritets pant i bolig. Sum utlån var ved årets slutt 31,3 millioner kroner. Det er heller ikke i 2016 konstatert tap på utlånsvirksomheten.

Medlemsbestand

Medlemskap i pensjonskassen er obligatorisk for alle arbeidstakere i medlemsforetakene, med unntak av lærere og sykepleiere. Premieinnskudd for medlemmer er 2 % av bruttolønn. Ansatte i medlemsforetakene meldes inn i pensjonsordningen uavhengig av stillingsstørrelse eller om vedkommende er fast eller midlertidig ansatt. Folkevalgte med større stillingsstørrelse en 50 % er også medlemmer av pensjonsordningen.

Medlemmer som slutter i innskuddspliktig stilling etter å ha opptjent minst 3 års pensjonsgivende tjenestetid, men uten rett til straks løpende pensjon, har rett til oppsatt pensjon. Pensjonsgivende tjenestetid på mindre enn 3 år gir ingen rett til oppsatt pensjon, men kan inngå i beregningsgrunnlaget dersom medlemmet har tjenestetid i annen offentlig tjenstepensjonsordning og tjenestetiden samlet overstiger 3 år.

Pensjonsordningen garanterer en tjenstepensjon som tilsvarer 66 % av pensjonsgrunnlag ved full opptjening (bruttogaranti). Bruttogarantien skal levealdersjusteres. Full opptjening oppnås etter 30 år tjenestetid. Pensjonen avkortes i henhold til medlemmets gjennomsnittlige stillingsstørrelse. Pensjon under opptjening reguleres med den generelle lønnsveksten – dvs. som for økningen av grunnbeløpet i folketrygden. Pensjon under utbetaling (etter 67 år) reguleres med lønnsvekst minus 0,75. Bruttogarantien samordnes med ytelser fra folketrygden etter bestemmelsene i samordningsloven.

2016 utbetalte pensjonskassen 61,2 millioner kroner i alders-, uføre- og etterlattepensjon. HKP mottok netto 0,7 millioner kroner i refusjoner fra andre pensjonsordninger. Netto utbetalt pensjon var derfor 60,5 millioner kroner.

	Halden kommune	Halden kom. PK	H. Kirkelig Fellesråd	Halden Frivill.Sent.	Sum
Antall aktive medl. (ekskl. uføre)	2 103	3	23	1	2 130
Fratrådte	2 627	0	15	0	2 642
Antall pensjonister	1 416	0	10	0	1 426
herav uførepensjonister	352	0	4	0	356
herav alderspensjonister	885	0	6	0	891
herav AFPere	27	0	0	0	27
herav ektefellepensjonister	146	0	0	0	146
herav barnepensjonister	6	0	0	0	6
Sum medlemmer	6 146	3	48	1	6 198

Samlet antall medlemmer i pensjonskassen økte med 292 personer (4,95 %) fra 2015 til 2016. Antall aktive medlemmer økte med 37 personer. Antall fratrådte økte med 197. Antall uføre øker med 15 personer. Økningen i antall medlemmer for øvrig skyldes økning i antall pensjonister.

Premieinntekter

Premieinntektene beregnes av pensjonsgrunnlaget, og for 2016 var normalpremien budsjettert til 7,91 %. Øvrige premieelementer var anslått slik:

Premiekomponent	
Administrasjonsreserve	0,30 %
Løpende adm.kostnader	1,17 %
Anslag nye AFP 65–67 og 85-årsuttak	1,18 %
Avkastningsgaranti	0,62 %
Reguleringspremie	5,17 %

Til sammen ga dette en nødvendig betalbar premie på 16,35 %. Denne dekkes av arbeidsgiverne, medlemmene (tariffestet 2 %) og premiefond. Totale premieinntekter var 122,3 millioner kroner fordelt på arbeidsgiverpremie med 109,8 millioner kroner, medlemspremie med 12,4 millioner kroner og bruk av premiefond med 5,0 millioner kroner.

Forsikringsteknisk oppgjør

Pensjonskassen har tre grunnlagsrenter: opptjening før 01.01.2012 har en grunnlagsrente på 2,62 %, opptjening mellom 01.01.2012 og 01.01.2014 har en grunnlagsrente på 2,5 % og opptjening etter 01.01.2014 har en grunnlagsrente på 2,0 %. I gjennomsnitt er grunnlagsrenten for all opptjening i pensjonskassen 2,49 %.

Det ble benyttet 5,0 millioner kroner fra premiefondet i 2016. Premiefondet er i løpet av 2016 tilført garantert rente på 0,1 millioner kroner.

Tilleggsavsetningene har ikke blitt styrket i løpet av 2016, og utgjør 14,9 millioner kroner pr 31.12.16. Det er heller ikke disponert til/ fra risikoutjevningfondet, som pr 31.12.16 utgjør 12 millioner kroner.

Det er avsatt 81,3 millioner kroner til premiereserven og 0,4 millioner kroner til erstatningsavsetninger. Administrasjonsavsetningene er styrket med 2,5 millioner kroner. Til sammen gir det en samlet overføring til premiereserven på 84,2 millioner kroner.

Renteresultat, administrasjonsresultat og risikoresultat fordeler seg slik:

Resultatkomponent	
Renteresultat	40,1 millioner kroner
Risikoresultat	0,8 millioner kroner
Administrasjonsresultat	–0,02 millioner kroner

Samlet verdijustert avkastning er på 112,3 millioner kroner, tilsvarende 6,27 %. 37,4 millioner kroner av dette kommer av verdiendringer, som først og fremst oppstår i aksjeporteføljen. Beløpet er avsatt til kursreguleringsfond, og øker dermed bufferkapitalen vesentlig. Garantert avkastning til rentegaranterte forpliktelser, basert på pensjonskassens grunnlagsrente, er 34,8 millioner kroner. Resten av kapitalavkastningen utgjør renteresultatet på 40,1 millioner kroner og er i sin helhet tilført premiefondet.

Risikoresultatet tilsvarer pensjonsforpliktelser knyttet til uforutsette hendelser i medlemsbestanden (uførhet, død og etterlatte). Risikoresultatet for 2016 er på 0,8 millioner kroner og er i sin helhet tilført premiefondet

Administrasjonsresultatet er negativt med 21 802 kroner. Underskuddet er dekket av egenkapitalen.

Overskuddet i teknisk regnskap er på 4,1 millioner kroner og overskuddet i ikke-teknisk regnskap er på 6,8 millioner kroner. Det gir et samlet overskudd for kassen, etter korrigering for andre resultatkomponenter, på 11,3 millioner kroner. Dette overskuddet er tilført egenkapitalen i sin helhet.

HKP har tegnet reassuranskontrakt med Arch Re formidlet av IBS Ltd.

Internkontroll

Internkontrollen bygger på en løpende vurdering av hvilke vesentlige risikoer som er knyttet til hele pensjonskassens virksomhet. Kvalitet i medlemsdataene er svært viktig for alle pensjonsordninger, og har stått i fokus i pensjonskassens arbeid med internkontroll i 2016. Pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi er også gjennomgått grundig, med særlig fokus på dokumentasjon, rutiner og tydelig delegering av ansvar.

Pensjonskassedirektivet (IORP II) ble vedtatt i EU-parlamentet i 2016, og skal som følge av EØS-avtalen innføres i Norge. Direktivet inneholder skjerpede krav til intern kontroll og risikostyring, og HKP vil arbeide med tilpasning av egen internkontroll til pensjonskasse-direktivets krav.

Rettvisende bilde

Årsberetning og årsregnskap for Halden kommunale pensjonskasse tilfredsstiller kravene i regnskapslovens § 3-2a om overordnede krav til kvalitativ informasjon i årsregnskapet. Årsregnskapet gir et rettvisende bilde av pensjonskassens eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.

Framtidsutsikter

Markedsrentene var også i 2016 lavere enn den garanterte renten i pensjonsordningen. Dette gjør det krevende å oppnå målsetningen for kapitalforvaltningen. HKP hadde et godt resultat, og resultatene over tid er meget konkurransedyktig sammenlignet med andre leverandører av offentlig tjenstepensjon. HKP forventer vedvarende lave renter framover, om enn svakt stigende fra dagens nivåer. I en slik situasjon er det viktig med bidrag til avkastningen fra andre aktivklasser som f. eks. aksjer. For å investere i aktivklasser som svinger i verdi, er det viktig med tilstrekkelig buffer. Med gode buffere, blant annet i kursreguleringsfond, er HKP godt rustet til å levere gode resultater også i årene som kommer – selv om rentenivået skulle forbli lavt.

Det forsikringstekniske oppgjøret viser at pensjonskassen har en meget sunn økonomi. Det er overskudd i pensjonskassen samlet sett, og både forsikringsvirksomheten og kapitalforvaltningen går med overskudd. En solid økonomi gir et godt fundament for den videre driften.

Finanstilsynet har foreslått Solvens II-lignende regler for pensjonskasser i form av Solvens II-tilpasset Stresstest I. Disse reglene er svært strenge, og forslaget ligger til behandling i Finansdepartementet. Selv en pensjonskasse som HKP, med meget solid økonomi, vil kunne få problemer med å tilfredsstille kravet. Som vist i forbindelse med omtalen av pensjonskassens risikostyring er Stresstest I veldig følsom for lave markedsrenter og utfallet varierer mye dersom markedsrentene endrer seg. HKP ser med bekymring på en eventuell framtid der pensjonskassene blir tvunget til å ta i bruk et slikt verktøy som styringsredskap. HKP er av den oppfatning at tjenstepensjon i Norge også i framtiden bør reguleres i tråd med EUs pensjonskassedirektiv, og ikke EUs solvensregler som gjelder for forsikringsselskaper.

Pensjonsanalysen fra Gabler har vist at Halden kommunale pensjonskasse er en svært konkurransedyktig pensjonsordning. Pensjonsproduktene er regulert gjennom hovedtariffavtalen, og er derfor helt like uavhengig av leverandør. Den som leverer produktet til lavest pris er mest konkurransedyktig, og det har HKP lyktes med.

Styret vil fortsette å ha fokus på å opprettholde Halden kommunale pensjonskasses posisjon som en ledende aktør i markedet for offentlig tjenstepensjon.

«Hvis vi ser på historisk avkastning de siste 10 år har pensjonskassen hatt en gjennomsnittlig avkastning på 7,0%, mens tilsvarende i KLP har vært 5,4%»

Pensjonsrådgivningselskapet Gabler;
rapport: «Pensjonsanalyse for Halden kommune»,
2016

MORSELSKAPET				KONSERN
2015	2016	Note	RESULTATREGNSKAP	2016
(tall i 1000)	(tall i 1000)		TEKNISK REGNSKAP	(tall i 1000)
		3,10	1. Premieinntekter	
-118 281	-122 259		1.1 Forfalte premier, brutto	-122 259
115	110		1.2 Avgitte gjenforsikringspremier	110
-118 166	-122 149		Sum premieinntekter for egen regning	-122 149
			2. Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	
0	-4 638	27	2.1 Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	0
-28 144	-26 478	19	2.2 Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	-26 478
-11 990	-8 531	19,26	2.3 Netto driftsinntekt fra eiendom	-13 979
-49 181	-33 887	16,17,19,26	2.4 Verdiendringer på investeringer	-33 887
2 291	-38 752	19,20	2.5 Realisert gevinst og tap på investeringer	-38 752
-87 024	-112 287		Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	-113 097
		4	5. Pensjoner	
			5.1 Utbetalte pensjoner mv.	
56 206	60 501		5.1.1 Brutto	60 501
3 401	0		5.3 Overføring av premiereserve, tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond til andre forsikringselskaper/pensjonskasser	0
59 607	60 501		Sum pensjoner mv	60 501
			6. Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte forpliktelser	
72 743	84 243	9	6.1.1 Til (fra) premiereserve, brutto	84 243
46 136	37 376		6.3 Endring i kursreguleringsfond	37 376
414	101		6.4 Endring i premiefond	101
119 293	121 720		Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelse – kontraktsfastsatte forpl.	121 720
		9	8. Midler tilordnet forsikringskontraktene – kontraktsfastsatte forpliktelser	
3 104	40 076		8.1 Overskudd på avkastningsresultatet	40 076
4 546	765		8.2 Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	765
6 895	0		8.3 Annen tilordning av overskudd	0
14 545	40 841		Sum midler tilordnet forsikringskontraktene – kontraktsfastsatte forpliktelser	40 841
		6,19,28,29,30	9. Forsikringsrelaterte driftskostnader	
710	126		9.1 Forvaltningskostnader	126
5 794	7 149		9.4 Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	7 149
6 504	7 274		Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	7 274
-5 242	-4 099		11. Resultat av teknisk regnskap	-4 909
2015	2016	Note	IKKE-TEKNISK REGNSKAP	2016
			12. Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	
0	-1 206	27	12.1 Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	0
-1 196	-1 034	19	12.2 Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	-1 034
-4 428	-3 561	19,26	12.3 Netto driftsinntekt fra eiendom	-4 977
492	-1 009	16,17,19,26	12.4 Verdiendringer på investeringer	-1 009
0	0		12.5 Realisert gevinst og tap på investeringer	0
-5 132	-6 810		Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	-7 020
			14. Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	
0	0		14.1 Forvaltningskostnader	0
-43	-22		14.2 Andre kostnader	-22
-43	-22		Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-22
-5 175	-6 832		15. Resultat av ikke-teknisk regnskap	-7 042
-10 416	-10 931		16. Resultat før skattekostnad	-11 951
0	0	31	17. Skattekostnader	691
-10 416	-10 931		18. Resultat før andre resultatkomponenter	-11 260
153	-363		19. Andre resultatkomponenter	-363
-10 264	-11 294		20. TOTALRESULTAT	-11 623
-6 895			Overført fra egenkapital (K 2013)	
4 000			Endringer i risikoutjevningfond	
13 159	11 294	13,14	Overført annen opptjent egenkapital	11 623
10 264	11 294		Sum overføringer	11 623

MORSELSKAPET				KONSERN
2015	2016	Note	BALANSE	2016
(tall i 1000)	(tall i 1000)		EIENDELER	(tall i 1000)
			EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN	
			2. Investeringer	
			2.1 Bygninger og andre faste eiendommer	
60 300	48 434	26	2.1.1 Investeringseiendommer	74 584
0	27 206		2.2.1 Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	0
2 081	0	21	2.3.2 Utlån og fordringer	55
68 283	40 275	16	2.4.2 Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	40 275
130 665	115 915		Sum investeringer	114 915
			4. Andre eiendeler	
2 627	30 552	23	4.2 Kasse, bank	31 957
2 627	30 552		Sum andre eiendeler	31 957
133 291	146 467	13	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	146 872
			EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE	
			6. Investeringer i kollektivporteføljen	
168 936	135 948	26	6.1.1 Investeringseiendommer	236 556
0	104 668		6.2.1 Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	0
0	262		6.2.2 Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	0
			6.3 Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	0
542 525	514 061	18	6.3.1 Investeringer som holdes til forfall	514 061
37 125	62 675	22,24	6.3.2 Utlån og fordringer	62 675
538 948	569 557	17	6.4.1 Aksjer og andeler (inkl. aksjer og andeler målt til kost)	569 557
226 660	437 437	16	6.4.2 Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	437 437
29 929	12 584	21	6.4.3 Utlån og fordringer	12 929
			6.4.4 Finansielle derivater	0
168 768	33 231	23	6.4.5 Andre finansielle eiendeler	37 756
1 712 892	1 870 424		Sum investeringer i kollektivporteføljen	1 870 971
1 712 892	1 870 424		Sum eiendeler i kundeporteføljene	1 870 971
1 846 183	2 016 891		SUM EIENDELER	2 017 843
			EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	
-44 215	-44 215	13	10. Innskutt egenkapital	-44 215
			11. Opptjent egenkapital	
-12 000	-12 000		11.1 Risikoutjevningfond	-12 000
-86 369	-97 663	13	11.2 Annen opptjent egenkapital	-97 991
-98 369	-109 663	13,14	Sum opptjent egenkapital	-109 991
-142 584	-153 877		Sum egenkapital	-154 206
		9,10,11	13. Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	
-1 448 346	-1 532 589		13.1 Premiereserve	-1 532 589
-14 895	-14 895		13.2 Tilleggsavsetninger	-14 895
-232 592	-269 967	16,17	13.3 Kursreguleringsfond	-269 967
			13.4 Erstatningsavsetning	0
-5 059	-40 972	10,12	13.5 Premiefond	-40 972
			13.6 Pensjonistenes overskuddsfond	0
-1 700 892	-1 858 424	11	Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring – kontraktsfastsatte forpliktelser	-1 858 424
			15.2.2 Forpliktelser ved utsatt skatt	-524
			15.3 Andre avsetninger for forpliktelser	
0	0		Sum avsetninger for forpliktelser	-524
			16. Forpliktelser	
			16.1 Finansielle derivater	
			16.2 Forfalte, ikke betalte pensjoner og utløsningsbeløp	
-2 708	-4 590	6,25	16.3 Andre forpliktelser	-4 688
-2 708	-4 590		Sum forpliktelser	-4 688
			17. Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	
-1 846 183	-2 016 892		SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	-2 017 843

Årsberetning 2016 – Halden kommunale pensjonskasse

Årsberetning og regnskap er avlagt under forutsetning av fortsatt drift av egen lokal pensjonskasse, og styret bekrefter at forutsetningene for dette er til stede. Pensjonskassen er i en sunn økonomisk og finansiell stilling og utvikling. Pensjonskassens styre og administrasjon vil også i tiden fremover tilstrebe å videreutvikle og drive pensjonskassen til beste for medlemmer, pensjonister og medlemsforetakene.

Halden, den 22. mars 2017

Otto S. Gøperød
Styreleder

Elin Cathrine Hagen
Nestleder

Paul R. Kristiansen
Styremedlem

Marthe Lie
Styremedlem

Espen B. Sørås
Styremedlem

Eivind B. Hansen
Adm.leder

Note 1: Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet for pensjonskassen er avlagt i overensstemmelse med kravene i Lov om forsikringselskaper, pensjonsforetak og deres virksomheter m.v. av 10.06.2005 (forsikringsvirksomhetsloven), Forskrift om årsregnskap m.m. for pensjonsforetak og tilpasning til internasjonale EU-godkjente regnskapsprinsipper (IFRS/IAS).

Konsernet

Konsernregnskapet omfatter aksjeselskap hvor HKP eier mer enn 50 % av aksjene eller har bestemmende innflytelse.

Konsolideringsprinsippet

Ved konsolidering av datterselskap benyttes oppkjøpsmetoden. Aksjer i datterselskap er eliminert mot egenkapitalen på kjøps-tidspunktet. Det er tatt hensyn til eventuelle mer-/mindreverdi i forbindelse med kjøp.

Datterselskaps offisielle selskapsregnskap utarbeides i henhold til NGAAP, justert for virkelig verdi i eiendom jfr. IAS 39 og IAS 40 på grunn av omarbeidelse til de regnskapsprinsipper som gjelder for Halden kommunale pensjonskasse. Interne mellomværende, interne gevinster og tap, renter og utbytte mellom konsernselskap, samt andre konserninterne transaksjoner er eliminert i konsernregnskapet.

Note 2: Vurderingsprinsipper

Styret har vedtatt å benytte muligheten som er gitt gjennom Forskrift om årsregnskap m.m. for pensjonsforetak §3-3 og IAS 39 og IFRS 13 til å vurdere de finansielle eiendelene til virkelig verdi over resultatet i samsvar med virkelig verdi opsjonen der ikke andre vurderingsprinsipper er spesielt nevnt (for eks. amortisert kost). Dette innebærer at virkelig verdjusteringer på finansielle eiendeler skal føres over resultatet før andre resultatkomponenter.

Finansielle anleggsmidler

Finansielle instrumenter som holdes til forfall

Obligasjoner som pensjonskassen har til hensikt og evne til å holde til forfall og som måles til amortisert kost over resultatet ved bruk av effektiv rente metode. Obligasjonene er samlet i en Hold-Til-Forfall-portefølje; HTF-porteføljen.

Pensjonskassen vurderer løpende kredittrisikoen i porteføljen. Evt. nedskrivning gjennomføres hvis det oppstår verdifall som følge av kredittrisiko.

Investeringseiendom

Pensjonskassens egen bruk av eiendommene utgjør mindre enn 10%, og pensjonskassen vurderes derfor ikke å komme under bestemmelsene om eierbenyttet eiendom. Investeringseiendommene vurderes i hht IAS 40 til virkelig verdi (se egen spesifikasjon i note 26).

Pantelån

Utlån måles til nedbetalt verdi over resultatet. Utlånsporteføljen er vurdert i henhold til regler fastsatt av Finansdepartementet, og er etter boliglånforskriften av 1.7.2015 funnet og ikke være tapsutsatte.

Finansielle omløpsmidler

Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi

Aksjer og obligasjoner (utover HTF-porteføljen) samt andeler i fond vurderes til virkelig verdi over resultatet i henhold til IAS 39 og IFRS 13. Aksjer og obligasjoner er tilordnet etter anskaffelseskost etter FIFO-metoden. (FIFO-metoden er en forkortelse for «first in, first out» og forutsetter at de eiendelene som ble innkjøpt først, også skal selges først). Aksjer i datterselskap vurderes til virkelig verdi i henhold til IAS 39.

Renteinntekter

Renteinntekter inntektsføres når de er påløpt.

Fordringer

Premiefordringer og andre fordringer er balanseført til pålydende. Fordringene er vurdert til ikke å være tapsutsatte.

Likviditet-, rente- og valutarisiko

Pensjonskassen har tilnærmet ingen likviditetsrisiko i kort og mellomlangt tidsperspektiv da løpende innbetalinger overstiger løpende utbetalinger. Renterisiko er beskrevet i underliggende noter. Valutarisikoen er sikret i obligasjonsporteføljen. Plasseringer i aksjefond er notert i norske kroner. Noen av de underliggende aksjene i fond med globale mandater, er notert i utenlandsk valuta. Disse posisjonene er i hovedsak sikret til NOK.

Avsetninger til forsikringsforpliktelser

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter opptjent på beregningspunktet. Beregningen foretas av pensjonskassens aktuar. Pliktig avsetning til premiereserve er fastsatt i samsvar med styrevedtak. Overskudd på avkastningsresultat og positivt risikoresultat blir overført tilleggsavsetninger, risikoutjevningfond eller premiefond etter styrets beslutning.

Risikoutjevningfond

Risikoutjevningfondet (RUF) benyttes i forbindelse med overskudd/ underskudd på risikoresultatet. Fondet beregnes av pensjonskassens aktuar.

Reassuranse

Pensjonskassen har inngått avtale om katastrofereassuranse. Dekker en eller flere hendelser som inntreffer som følge av en og samme katastrofe i løpet av 72 timer. Reassurandør dekker tap mellom 10 og 100 millioner kroner. Reassurandør er Arch Re.

Note 3: Pensjonspremie

Halden kommunale pensjonskasse leverer en ytelsesbasert pensjonsordning til medlemsforetakene. Pensjonskassens styre fastsetter årlig premiesatsen i pensjonsordningen etter anbefaling fra ansvarshavende aktuar. Premien i pensjonskassen beregnes som en hendelsesbasert premie ved utgangen av hvert kvartal. Arbeidstakers andel er 2 %.

	2015	2014
Normalpremie	52 716 000	55 428 000
Til/fra administrasjonsreserve	2 000 000	4 550 000
Administrasjonskostnad	7 799 000	8 930 000
Premie for ikke forsikringsbare hendelser	16 686 165	13 098 790
Reguleringspremie	38 936 397	33 720 633
Avkastningsgaranti	4 121 000	2 554 000
Til sammen	122 258 562	118 281 423
Herav medlemspremie (2%)	12 420 956	12 153 651
Avgitt gjenforsikringspremie	-110 000	-115 000
Sum premieinntekter for egen regning	122 148 562	118 166 423

Avgitt gjenforsikringspremie representerer premiekostnad på katastrofeforsikring.

Note 4: Utbetalte pensjoner:

Utbetalte pensjoner	2016	2015
Alderspensjon	37 411 750	34 598 483
Uførepensjon	13 920 866	13 103 405
Ektefellepensjon	4 808 976	4 624 949
Barnepensjon	107 200	131 980
AFP	4 924 244	5 246 047
Sum pensjoner	61 173 036	57 704 864
Utbetalte refusjoner ihht overføringsavtalen	3 830 688	4 190 425
Mottatte refusjoner ihht overføringsavtalen	4 502 842	5 689 278
Netto utbetalte pensjoner	60 500 882	56 206 011

Note 5: Medlemsbestand pr 31.12.16

	Halden kommune	Halden kom. PK	H. Kirkelig Fellesråd	Halden Frivill. Sent.	Sum
Antall aktive medl (ekskl uføre)	2 103	3	23	1	2 130
Fratrådte	2 627	0	15	0	2 642
Antall pensjonister	1 416	0	10	0	1 426
herav uførepensjonister	352	0	4	0	356
herav alderspensjonister	885	0	6	0	891
herav AFPere	27	0	0	0	27
herav ektefellepensjonister	146	0	0	0	146
herav barnepensjonister	6	0	0	0	6
herav barnetillegg	96	0	1	0	97
	6 146	3	48	1	6 198

Note 6: Pensjon egne ansatte

Årets pensjonskostnad utgjør 568 584,- kroner inkludert arbeidsgiveravgift. Pensjonsforpliktelser innregnes og måles i samsvar med IAS 19. Det var i 2016 tre ansatte i pensjonskassen.

Pensjonskostnader inkl. AGA	2017	2016
Nåverdi av årets opptjening	461 116	434 245
Rentekostnad	94 030	80 658
Brutto pensjonskostnad	555 146	514 903
Forventet avkastning	-56 825	-55 772
Administrasjonskostnad/rentegaranti	0	0
Netto pensjonskostnad inkl. adm.kostnader	498 321	459 131
AGA netto pensjonskostnad inkl. adm.kostnader	70 263	64 737
Resultatført pensjonskostnad	568 584	523 868
Resultatført actuarielt tap (gevinst)	0	317 981
Herav resultatført AGA av actuarielt tap (gevinst)	0	39 295

Pensjonsforpliktelse	31.12.2017	31.12.2016
	Estimat	Beste Estimat
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	4 171 699	3 616 553
Pensjonsmidler	2 371 281	2 056 737
Netto forpliktelse før arb.avgift	1 800 418	1 559 816
Arbeidsgiveravgift	253 859	219 934
Netto forpliktelse inkl. AGA	2 054 277	1 779 750
Ikke resultatført actuariell gevinst (tap) ekskl. AGA	0	0
Ikke resultatført actuariell gevinst (tap) AGA	0	0
Balanseført netto forpliktelse etter AGA - i balansepost 3.2/6.4.3	2 054 277	1 779 750

Avstemming inkl. AGA	2017	2016
Verdi ved årets begynnelse	1 779 750	1 210 261
+ Årets netto pensjonskostnad	568 584	523 868
+ Actuarielle gevinster og tap på ytelsesbasert pensjonsordninger	0	362 816
- Premieinnbetalinger	-294 057	-317 197
Balanseført netto forpliktelse UB i år inkl. AGA	2 054 277	1 779 750

Medlemsstatus	01.01.2017	01.01.2016
Antall aktive	3	3
Antall oppsatte	0	0
Antall pensjoner	0	0
Gj.snitts pensjonsgrunnlag, aktive	728 937	699 000
Gjennomsnittsalder, aktive	47	45
Gjennomsnitts tjenestetid, aktive	8	7
Forventet gjenstående tjenestetid, aktive	20	20

Forutsetninger	31.12.2016	31.12.2015
Diskonteringsrente	2,60 %	2,70 %
Lønnsvekst	2,50 %	2,50 %
G-regulering	2,25 %	2,25 %
Pensjonsregulering	1,50 %	1,50 %
Forventet avkastning	2,60 %	2,70 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %

Note 7: Forutsetninger for forsikringsforpliktelser

Premiereserve er avsatt på beregningsgrunnlag «K2013». Grunnlagsrente er 2,62 % for all opptjening før 1.1.2012, og 2,5 % for opptjening fra 1.1.2012 til 31.12.2014. Fra og med 1.1.2015 er all opptjening på 2,0 %
Fra og med 31.12.2015 ble opptjeningen på 3,0 % redusert til 2,62 %, som følge av frigjort kapital fra reduserte uførepensjonsforpliktelser. Gjennomsnittlig grunnlagsrente er 2,49 %.

Note 8: Sensitivitetsanalyse

Forutsetning	Endring	Økt premiereserve (mill. kroner)
Dødelighet	Reduksjon 10% i alle aldre	30,7
Uførhet	Økning 15 %	6,3

Tabellen nedenfor viser effekten på premiereserven (i mill. kr) ved en reduksjon i dødelighet på 10 % og ved en økning i uførhet på 15%.

Note 9: Endringer i forsikringsforpliktelser

	Premiereserve	Tilleggsavsetning	Premiefond	Kursreguleringsfond	Totalt
Saldo 01.01.	1 448 346 213	14 895 174	5 058 960	232 591 510	1 700 891 857
Premier	122 258 562		-5 028 402		117 230 160
Administrasjonspremie	-7 799 000				-7 799 000
Gjenforsikringspremie	-110 000				-110 000
Rentegaranti	-4 121 000				-4 121 000
Pensjonsutbetalinger	-60 500 882				-60 500 882
Garantert rente	34 733 813		101 179		34 834 992
Risikoresultat	-764 553				-764 553
Endring i administrasjonsreserve	546 317				546 317
Overføringer	0	0	40 840 592	37 375 688	78 216 280
Saldo 31.12.	1 532 589 470	14 895 174	40 972 329	269 967 198	1 858 424 171

«Halden kommune kan forvente en årlig gjennomsnittlig besparelse på om lag NOK 15 mill ved fortsatt drift av egen pensjonskasse.»

Pensjonsrådgivningselskapet Gabler;
rapport: «Pensjonsanalyse for Halden kommune»,
2016

Note 10: Spesifikasjon av avsetninger på balansen

	2016	2015	2016	2015	Endring
	Antall forsikrede		Reserve opptjente ytelser (beregnet etter individuell pensjonsalder)		
Aktive	2 130	2 093	539 588 013	521 925 313	17 662 700
Oppsatte rettigheter	2 642	2 451	129 804 619	124 004 866	5 799 753
Oppsatte/aktive i alt	4 772	4 544	669 392 632	645 930 179	23 462 453
Alderspensjon	918	872	499 637 476	461 942 555	37 694 921
Ektefellepensjon	146	142	51 816 648	48 026 734	3 789 914
Barnepensjon	6	7	7 267 171	7 741 995	-474 824
Uførepensjon	356	341	249 846 720	232 998 551	16 848 169
Aktuelle i alt	1 426	1 362	808 568 015	750 709 835	57 858 180
TOTALT	6 198	5 906	1 477 960 647	1 396 640 014	81 320 633
Netto Premiereserve			1 477 960 647	1 396 640 014	81 320 633
Netto premiereserve			1 477 960 647	1 396 640 014	81 320 633
Erstatningsavsetninger			17 093 918	16 717 612	376 306
Administrasjonsreserve			37 534 905	34 988 588	2 546 317
Premiereserve inkl. erstatningsavsetninger og adm.reserve			1 532 589 470	1 448 346 214	84 243 256
Forhåndsreservering K2013					0
Manglende avsetning			0	0	0
Balansført premiereserve			1 532 589 470	1 448 346 214	84 243 256

Endring i forsikringsfondet	
Endring i premiereserve før erstatningsavsetninger og administrasjon	81 320 633
Gjenstående oppreservering K2013 pr. 31.12.2014	0
Endring i erstatningsavsetninger	376 306
Endring i administrasjonsavsetninger	2 546 317
Sum endring i premiereserve	84 243 256
Premiefond anvendt til dekning av premie	-5 028 402
Renter til premiefondet	101 179
Overskudd på avkastningsresultat overført premiefond	40 076 039
Risikoresultat tilordnet forsikringskontrakter overført premiefond	764 553
Sum endring i premiefond	35 913 370
Tilleggsavsetninger	0
Endring i risikoutjevningfond	0
Sum alle endringer	120 156 626

Premiefond	2016	2015
Premiefond 31.12.	40 972 329	5 058 960
Tilleggsavsetninger	14 895 179	14 895 179
Årlig innbetalt premie	122 258 562	118 281 422
Premiefondet i % av årlig premie	33,51 %	4,28 %

Premiefondets anvendelse siste 7 år	Dekning av premie
2016	5 028 402
2015	20 607 000
2014	0
2013	0
2012	0
2011	27 142 280
2010	42 842 622

Note 11: Forsikringstekniske avsetninger pr 31.12.16

	Sum
Premiereserve	1 515 495 552
Kursreguleringsfond	269 967 198
Tilleggsavsetninger	14 895 174
Premiefond	40 972 329
Erstatningsreserve	17 093 918
Sum	1 858 424 171

Note 12: Spesifikasjon av premiefond

Halden kommune	H. Kirkelig Fellesråd	Halden Kom. PK	Halden Frivill. Sent.	Sum
40 352 614	451 278	137 255	31 182	40 972 329

Note 13: Egenkapital

MORSELSKAPET					
Egenkapital	Innskutt EK	Fond for urealiserte gevinster	Risikoutjevningfond	Opptjent EK	Sum EK
EK 01.01.16	44 215 188		8 000 000	80 104 966	132 320 154
Resultat av ikke-teknisk regnskap				5 174 899	5 174 899
Administrasjonsresultat				5 243 713	5 243 713
Rentegarantipremie og forjennesteelement				2 554 000	2 554 000
Risikoresultat			4 000 000	0	4 000 000
Oppreservering K 2013		0		-6 709 039	-6 709 039
Egenkapital 31.12.16	44 215 188	0	12 000 000	86 368 539	142 583 727
KONSERN					
Nåverdikorreksjon av utsatt skatt					328 826
Egenkapital konsern 31.12.16					154 206 247

Note 14: Resultatanalyse

Administrasjonsresultat	-21 802
Premie for avkastningsgaranti	4 121 000
Netto finansinntekter i kollektiv porteføljen	74 911 032
- Pliktige rentekostnader	-34 834 992
Renteresultat	40 076 039
Risikoresultat	764 553
Teknisk resultat	44 939 790

Resultat i selskapsporteføljen	6 831 680
Andre resultatkomponenter	362 816
Total resultat før disponering	52 134 286
Risikoresultat overført til risikoutjevningfond	0
Overført til tilleggsavsetninger	0
Risikoresultat til premiefond	-764 553
Renteresultat til premiefond	-40 076 039
Renteresultat overført til premiereserve	0
Fra egenkapital til K2013	0
Til selskapsporteføljen	11 293 694

Note 15: Kapitalavkastning

Kollektivporteføljen (kunde):		
Kapitalavkastning	Verdijustert	Bokført
2016	6,27 %	4,76 %
2015	4,86 %	7,49 %
2014	7,78 %	5,81 %
2013	9,96 %	4,41 %
2012	10,31 %	7,07 %

Selskapsporteføljen:	
Kapitalavkastning	Verdijustert
2016	5,11 %
2015	3,46 %
2014	6,90 %
2013	6,64 %
2012	7,90 %

Note 16: Obligasjoner, sertifikater og andre finansielle eiendeler, inkl urealiserte tap

Pengemarkedsfond	Antall	Kostpris	Kursverdi	Urealisert	Balanseført verdi
Nordea Likviditet PLUSS (selskap)	40 034,379	40 108 947	39 975 346	-133 601	39 975 346
Nordea Likviditet Pensjon	99 046,717	100 571 360	100 572 845	1 485	100 572 845
Carnegie Pengemarkedsfond	3 579,145	49 749 779	49 795 531	45 752	49 795 531
Sum		190 430 086	190 343 722	-86 364	190 343 722

Obligasjonsfond	Antall	Kostpris	Kursverdi	Urealisert	Balanseført verdi
Alfred Berg Høyrente	440 350,565	43 474 036	36 816 826	-6 657 210	36 816 826
Alfred Berg Nordic Inv Grade Inst	817 697,128	82 325 580	81 195 281	-1 130 299	81 195 281
KLP Global Obligasjon I	35,006,02	34 627 224	41 482 647	6 855 423	41 482 647
Pareto høyrente	10 156,844	11 187 858	11 154 347	-33 511	11 154 347
Handelsbanken høyrente	230 827,044	25 000 000	25 534 111	534 111	25 534 111
Danske Capital	10 994,000	11 907 553	11 804 722	-102 831	11 804 722
Nordea European High Yield	259 044,764	30 491 834	79 081 032	48 589 198	79 081 032
Sum		239 014 085	287 068 966	48 054 881	287 068 966

Andre finansielle eiendeler		Kostpris	Kursverdi	Urealisert	Balanseført verdi
Andeler i Fondspool		300 000	300 000	0	300 000
Sum		300 000	300 000	0	300 000
Til sammen		429 744 171	477 712 689	47 968 518	477 712 689

Note 17: Aksjer og andeler i aksjefond, inkl urealisert tap

Aksjefond	Antall	Kostpris	Kursverdi	Urealisert	Balanseført verdi
Carnegie Aksje Norge	1 840,629	6 940 394	23 535 348	16 594 954	23 535 348
Carnegie WorldWide	5 431,454	24 848 855	59 797 647	34 948 792	59 797 647
Valutaderivater Carnegie			-1 175 628	-1 175 628	-1 175 628
Alfred Berg GAMBAC	1 898,855	17 799 752	49 646 858	31 847 106	49 646 858
Danske Fund Aksje Norge Inst II	26 918,000	23 000 000	63 546 675	40 546 675	63 546 675
KLP Aksjeeuropa Indeks II	7 907,252	10 000 000	11 514 588	1 514 588	11 514 588
KLP Aksjglobal Indeks II	10 997,537	16 052 810	22 203 634	6 150 824	22 203 634
KLP Aksjglobal Indeks III	12 830,107	14 005 110	25 675 575	11 670 465	25 675 575
KLP Aksjglobal Indeks IV	22 445,554	36 753 554	40 739 854	3 986 300	40 739 854
KLP Lavbeta I	9 599,261	11 000 000	15 856 544	4 856 544	15 856 544
KLP Aksjenorge Indeks	6 267,278	10 026 107	13 241 220	3 215 113	13 241 220
KLP Aksjenorge Indeks II	12 034,602	20 000 000	22 017 966	2 017 966	22 017 966
Nordea Stabile Aksjer Global	30 096,142	38 000 000	68 083 388	30 083 388	68 083 388
Nordea I - Stable Emerging Markets Equity	30 247,381	14 000 000	16 675 986	2 675 986	16 675 986
Pareto Global C	19 566,058	24 500 000	37 966 225	13 466 225	37 966 225
ACM Bernstein Global Core Eq	22 589,552	39 012 658	47 549 477	8 536 819	47 549 477
Coronation Global EM	196 033,750	14 646 000	16 332 361	1 686 361	16 332 361
Arctic Norwegian Equities Class D	10 726,263	15 064 500	18 319 706	3 255 206	18 319 706
Sector Kernel		16 680 000	18 029 251	1 349 251	18 029 251
Sum		352 329 740	569 556 675	217 226 935	569 556 675

Aksjeporteføljen skal ha en relativ risiko (historiske avvik fra referanseindeksen) på mellom 0 og 6. Relativ risiko for aksjeporteføljen i 2016 var 6.

Note 18: Obligasjoner som holdes til forfall – anleggsmidler

Kategori	Bokført verdi	Urealisert gevinst / tap	Påløpt rente / utbytte	Markedsverdi
Bank	428 842 250	-2 164 358	8 572 210	435 250 102
Kommunale foretak	16 025 100	-29 956	535 186	16 530 330
Kredittselskaper	29 931 925	-904 040	723 397	29 751 282
Andre utstedere	8 000 000	0	16 526	8 016 526
Obligasjoner med fortrinnsrett	13 742 460	379 332	302 297	14 424 089
Obligasjon Storebrand	10 275 000	-232 810	46 933	10 089 123
Sum	506 816 735	-2 951 832	10 196 549	514 061 452

Duasjon	3,97 år
Effektiv rente	4,29 %

Note 19: Inntekter fra og kostnader ved finansielle eiendeler

MORSELSKAPET	2016		2015	
	Kollektiv	Selskap	Kollektiv	Selskap
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	4 638	1 206	0	0
Renter utlån	1 058	0	1 162	0
Renter bank	817	445	700	0
Renter obligasjoner og sertifikater	2 767	589	3 924	1 196
Renter obligasjoner holdt til forfall	21 837	0	22 358	0
Sum renteinntekter	26 478	1 034	28 144	1 196
Inntekter fra investeringseiendom	10 061	3 561	12 570	4 428
Kostnader investeringseiendom	-1 530	0	-580	0
Sum netto inntekter fra investeringseiendom	8 531	3 561	11 990	4 429
Realisert kursgevinst og -tap aksjer	30 367	0	8 945	0
Realisert kursgevinst og -tap obligasjoner	8 385	0	-11 236	0
Sum realisert kursgevinst og -tap	38 752	0	-2 291	0
Urealisert kursgevinst og -tap aksjer	24 894		47 578	
Urealisert kursgevinst og -tap obligasjoner	8 693	509	-1 442	-592
Verdiendringer eiendom	300	500	3 046	100
Sum verdiendringer	33 887	1 009	49 181	-492
Forvaltningsgebyrer	126	-22	710	-43
KONSERN	2016		2015	
	Kollektiv	Selskap	Kollektiv	Selskap
Renter utlån	1 058	0		
Renter bank	817	445		
Renter obligasjoner og sertifikater	2 767	589		
Renter obligasjoner holdt til forfall	21 837	0		
Sum renteinntekter	26 478	1 034	0	0
Inntekter fra investeringseiendom	15 509	4 977		
Kostnader investeringseiendom	-1 530	0		
Sum netto inntekter fra investeringseiendom	13 979	4 977	0	0
Realisert kursgevinst og -tap aksjer	30 367	0		
Realisert kursgevinst og -tap obligasjoner	8 385	0		
Sum realisert kursgevinst og -tap	38 752	0	0	0
Urealisert kursgevinst og -tap aksjer	24 894			
Urealisert kursgevinst og -tap obligasjoner	8 693	509		
Verdiendringer eiendom	300	500		
Sum verdiendringer	33 887	1 009	0	0
Forvaltningsgebyrer	126	-22		

Note 19 er oppgitt i 1000-kroner.

Note 20: Realisert tap/gevinst verdipapirer

Gevinst/ tap ved salg av verdipapirer	2016		2015	
	Tap	Gevinst	Tap	Gevinst
Salg av obligasjoner	-145 538	1 175 279	-724 263	3 416 847
Valutasikring obligasjoner	-3 016 271	10 371 240	-16 892 985	2 964 764
Salg av aksjer	0	30 367 122	0	8 944 754
	-3 161 809	41 913 641	-17 617 248	15 326 365

Note 21: Fordringer

Beløpet vedrører hovedsakelig pensjonspremie. Denne er i sin helhet innbetalt til pensjonskassen i januar/februar 2017.

Morselskapet	Beløp	Portefølje
Ubetalt premie/AFP per 31.12	9 360 026	Kunde
Tilbakeholdte midler vedrørende salg av Helsehuset Fredrikstad	1 400 000	Kunde
Utlegg Halden kommune i forbindelse med vannskade i Rådhuset	1 765 551	Kunde
Diverse forskuddsbetalte kostnader	58 468	Kunde
Sum	12 584 045	

Konsernet	Beløp	Portefølje
Ubetalt premie/AFP per 31.12	9 360 026	Kunde
Tilbakeholdte midler vedrørende salg av Helsehuset Fredrikstad	1 400 000	Kunde
Utlegg Halden kommune i forbindelse med vannskade i Rådhuset	1 765 551	Kunde
Diverse forskuddsbetalte kostnader	403 302	Kunde
Sum	12 928 879	

Note 22: Utlånsporteføljen

HKP yter lån til medlemmer mot førsteprioritets pant i fast eiendom. Lånene kan ikke overstige 80 % av markedsverdi av pantet. Ved årsskiftet var renten 2,50 % innenfor 60 % av markedsverdi og 3,00 % for den andelen av lånet som ligger mellom 60 % og 80 % av markedsverdi.

Utlån til medlemmer pr 31.12.16 er på 31 275 088,- kroner.

I de siste årene har pensjonskassen ikke hatt tap på utlånsvirksomheten.

Note 23: Pantelån

Lånetaker	Låneopptak	Betingelser	Valuta	Utbet pr 31.12.16	Låneramme
Saugbrugs Bioenergi AS	22.11.2016	3 mnd NIBOR +5,05 % p.a.	NOK	13 000 000	50 000 000
Helsehuset I AS	22.12.2016	3,70 %	NOK	18 400 000	
Utlån til medlemmer			NOK	31 275 088	
Sum				62 675 088	

Note 24: Andre finansielle eiendeler inkl bankinnskudd

MORSELSKAP	2016	2015
DNB	32 082 091	170 027 667
Nordea	2 601	49 537
Danske Bank	2 123 185	1 317 534
Sparebank 1	29 574 559	
	63 782 436	171 394 738

Selskapsporteføljens andel av bankinnskudd er 30 551 932,- kroner.

KONSERN	2016	2015
DNB	38 011 904	
Nordea	2 601	
Danske Bank	2 123 185	
Sparebank 1	29 574 559	
	69 712 249	

Selskapsporteføljens andel av bankinnskudd er 31 956 577,- kroner.

Note 25: Kortsiktig gjeld/annen gjeld

Kortsiktig gjeld består av avsatte periodiserte kostnader, pensjonsinnskudd, feriepenger, arbeidsgiveravgift, fagforeningskontingent og skattetrekk.

«Pensjonskassen belastet totalt NOK 118 mill [i premie] i 2015, mens tilsvarende premiebelastning i KLP ville ha vært NOK 128 mill»

Pensjonsrådgivningsselskapet Gabler;
rapport: «Pensjonsanalyse for Halden kommune»,
2016

Note 26: Investerings eiendom

Eiendommene er verdifurdert av takstmann pr. desember 2016, og balanseført til virkelig verdi jfr. IAS 40. Verdsettelsene er basert på en forrentningsverdi av eiendommene gjennomført av uavhengig takstmann.

Leieinntektene i morselskapet er på 13 610 264,- kroner i 2016. Kostnader vedrørende eiendommene utgjør 1 096 116,- kroner i 2016, slik at netto leieinntekter fra Halden kommune utgjør 12 514 148,-.

Leieinntektene er indeksregulert i 2016, gjeldende fra og med 01.01.16.

Porteføljen består av følgende eiendommer:

MORSELSKAP, kunde								
Eiendom	Anskaffet/ Solgt	Anskaffelses- verdi	Historisk balanseført merverdi	Balanseført verdi før merverdi	Tilgang investert av kassen	Mer-/ mindreverdi 2016	Balanseført verdi 31/12	Leie- inntekter 2016
Busterudgata 3 - St. Josephs	des.01	7 200 000	1 800 000	9 200 000			9 200 000	806 407
Storgt.8 / Wielsplass 4 - Rådhuset	mar.03	48 352 144	36 047 856	89 000 000	248 053		89 248 053	6 060 129
Svenskegata 6 - Fayegården	mar.03	7 100 000	9 200 000	17 000 000			17 000 000	1 140 750
Øbergvn. 45 - Sommerro*	mar.16	0	0	0			0	257 456
Svenskegt. 5/ Jac.Blochsgt4 *	mai.16	0	0	0			0	409 905
Kongens Brygge 3 - Tollboden	jul.10	4 300 000	1 200 000	5 500 000			5 500 000	344 478
Storgt.8 / Wielsplass 4 - Gamle rådhus	mar.03		14 700 000	14 700 000		300 000	15 000 000	1 041 491
Sum kunde		66 952 144	62 947 856	135 400 000	248 053	300 000	135 948 053	10 060 616

MORSELSKAP, selskap								
Eiendom	Anskaffet/ Solgt	Anskaffelses- verdi	Historisk balanseført merverdi	Balanseført verdi før merverdi	Tilgang investert av kassen	Mer-/ mindreverdi 2016	Balanseført verdi 31/12	Leie- inntekter 2016
Storgt.8 / Wielsplass 4 - Brannstasjonen	mar.03	7 647 856	6 852 144	14 500 000			14 500 000	1 017 081
Tordenskjoldsgt. 8 - Kulturkvarartalet*	mai.16	0	0	0			0	354 311
Tordenskjoldsgt. 4 - Folkets Hus	jun.08	11 648 400	19 351 600	31 000 000	2 434 153	500 000	33 934 153	2 178 256
Sum selskap		19 296 256	26 203 744	45 500 000	2 434 153	500 000	48 434 153	3 549 648

Alle bygninger er kontoreiendommer, med unntak av Øbergveien og Brannstasjonen som er kontor/ lager/ garasjer. Eiendommene er 100% utleid til Halden kommune. Leieavtalen er uoppsigelig for leietaker. Leieavtalen er uoppsigelig for leietaker. Verdsettelsene er basert på en forrentningsverdi av eiendommene gjennomført av uavhengig takstmann.

* Eiendommene Øbergveien 45, Svenskegt. 5/ Jac.Blochsgt4 og Tordenskjoldsgt. 8 ble solgt til takst i 2016.

«Uførettaket i Halden har ligget om lag 12 årsverk lavere enn tariff-forutsetningene i KLP de siste årene. Dersom denne tendensen vedvarer vil Halden kunne forvente om lag NOK 4 mill i reduserte utførekostnader ... ved opprettholdelse av egen pensjonskasse»

Pensjonsrådgivningsselskapet Gabler;
rapport: «Pensjonsanalyse for Halden kommune»,
2016

Note 26: Investeringsseidendom (forts.)

KONSERN, kunde								
Eiendom	Anskaffet/ Solgt	Anskaffelses- verdi	Historisk balanseført merverdi	Balanseført verdi før merverdi	Tilgang investert av kassen	Mer-/ mindre verdi 2016	Balanseført verdi 31/12	Leie- inntekter 2016
Busterudgata 3 - St. Josephs	des.01	7 200 000	1 800 000	9 200 000			9 200 000	806 407
Storgt.8 / Wielsplass 4 - Rådhuset	mar.03	48 352 144	36 047 856	89 000 000	248 053		89 248 053	6 060 129
Svenskegata 6 - Fayegården	mar.03	7 100 000	9 200 000	17 000 000			17 000 000	1 140 750
Øbergvn.45 - Sommerro*	mar.16	0	0	0			0	257 456
Svenskegt. 5/ Jac. Blochsgt 4 *	mai.16	0	0	0			0	409 905
Kongens Brygge 3 - Tollboden	jul.10	4 300 000	1 200 000	5 500 000			5 500 000	344 478
Storgt.8 / Wielsplass 4 - Gamle rådhus	mar.03		14 700 000	14 700 000		300 000	15 000 000	1 041 491
Hassingveien 40	jan.16	100 030 000	100 030 000	100 608 103			100 608 103	7 375 668
Sum kunde		166 982 144	162 977 856	236 008 103	248 053	300 000	236 556 156	17 436 284

KONSERN, selskap								
Eiendom	Anskaffet/ Solgt	Anskaffelses- verdi	Historisk balanseført merverdi	Balanseført verdi før merverdi	Tilgang investert av kassen	Mer-/ mindre verdi 2016	Balanseført verdi 31/12	Leie- inntekter 2016
Storgt.8 / Wielsplass 4 - Brannstasjonen	mar.03	7 647 856	6 852 144	14 500 000			14 500 000	1 017 081
Tordenskjoldsgt.8 - Kulturkvartalet*	mai.16	0	0	0			0	354 311
Tordenskjoldsgt. 4 - Folkets Hus	jun.08	11 648 400	19 351 600	31 000 000	2 434 153	500 000	33 934 153	2 178 256
Hassingveien 40	jan.16	26 000 000	26 000 000	26 150 262		0	26 150 262	1 917 099
Sum selskap		45 296 256	52 203 744	71 650 262	2 434 153	500 000	74 584 415	5 466 747

Note 27: Aksjer i datterselskaper

Pensjonskassen innregner investeringer i datterselskapet ved måling til virkelig verdi etter IAS39.

Selskapets navn	Kontoradr.	Eierandel	Kostpris	Markedsverdi	Mer-/mindre- verdier
HKP Eiendom Holding AS	Halden	100 %	126 030 000	131 874 063	5 844 063

Fordelt på:

2.2.1 Aksjer og andeler i datterforetak, selskapsporteføljen	27 205 918
6.2.1 Aksjer og andeler i datterforetak, kollektivporteføljen	104 668 145
Sum begge porteføljer	131 874 063

Resultatfordeling:

2.1 Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	4 638 145
12.1 Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	1 205 918
Sum	5 844 063

HKP Eiendom Holding AS er et heleid datterselskap, som eier alle aksjene i selskapet Hassingveien 40 Eiendom AS.

Fordring / gjeld konsern:	262 444
----------------------------------	----------------

Det har ikke vært inntekter eller kostnader mellom konsernselskap.

Note 28: Administrasjonskostnader

Andre driftsutgifter	2016	2015
Lønnskostnader	4 304 315	3 093 829
Andre driftsutgifter	1 949 586	1 853 170
Forvaltningsomkostninger	125 766	710 319
Forsikringsrelaterte kostnader	894 818	846 730
Sum	7 274 485	6 504 048

HKP har endret regnskapsprinsipp for pensjonsforpliktelse for egne ansatte fra NRS til IAS19. Dette har medført økte lønnskostnader i 2016.

Note 29: Ytelser til ledende ansatt og styret

Styreonorar utgjorde 408 200,- kroner.

Godtgørelse til daglig leder utgjorde:

Fast lønn	905 000
Pensjon	148 695
Andre naturalytelser	4 000
Sum	1 057 695

Note 30: Andre kostnader

MORSELSKAP		
Kostnader til revisjon inkl. mva	2016	2015
Lovpålagt revisjon – årsregnskap og ligningspapirer	265 000	246 250
Regnskapsmessig bistand	102 500	201 500
Sum	367 500	447 750

KONSERN		
Kostnader til revisjon inkl. mva	2016	2015
Lovpålagt revisjon – årsregnskap og ligningspapirer	295 000	
Regnskapsmessig bistand	229 625	
Sum	524 625	-

Note 31: Skatt

Skatter kostnadsføres når de påløper, det vil si at skattekostnaden er knyttet til det regnskapsmessige resultat før skatt. Skattekostnaden består av betalbar skatt (skatt på årets skattepliktige inntekt) og endring i netto utsatt skatt, samt formueskatt. Skattekostnaden fordeles på ordinært resultat og resultat av ekstraordinære poster i henhold til skattegrunnlaget.

Årets skattekostnad fremkommer slik:	2016	2016
	Morselskap	Konsern
Betalbar skatt		167 267
For mye avsatt tidligere år		
Endring utsatt skatt		524 136
Årets totale skattekostnad		691 403

Avstemming skattekostnad og skatt beregnet med nominell skattesats:		
Årets totale skattekostnad	0	
Skatt beregnet med nominell skattesats (25%)	2 823 395	
Avvik	-2 823 395	
Avviket forklares med:		
Skatt på permanente forskjeller	744 525	
Ikke utlignede endring i midlertidige forskjeller	1 819 359	
1% effekt av endret skattesats	259 511	
Sum forklaring	2 823 395	

Betalbar skatt i årets skattekostnad fremkommer slik:		
Ordinært resultat før skattekostnad	11 293 578	
Permanente forskjeller	0	
Verdiendring aksjer og obligasjoner	-39 940 451	
Endring midlertidige forskjeller	32 388	
Sum årets skattepliktige overskudd	-28 614 485	
Kostnadsført betalbar skatt	0	

Spesifikasjon av grunnlag for utsatt skattefordel

Positive - og negative forskjeller mellom finansregnskap og skatteregnskap danner grunnlag for beregningen av utsatt skatt eller utsatt skattefordel i balansen.

Forskjeller som ikke kan utlignes:	MORSELSKAP		KONSERN	
	2016	2015	2016	2015
Bygninger og gevinst og tapskonto	91 329 372	91 361 761	97 153 105	
Ikke utlignet endring i midlertidige forskjeller	269 967 198	232 591 510	265 329 053	
Verdipapirer aksjer knyttet til selskap	-1 205 918	-792 585	0	
Underskudd til fremføring	-334 139 518	-305 525 033	-334 139 518	
Sum	25 951 134	17 635 653	28 342 640	0
Utsatt skatt (24%, 25%)	6 228 272	4 408 913	6 802 234	0
Ikke utlignede forskjeller			22 518 907	
Utsatt skatt grunnlag			5 823 733	
Utsatt skatt i balansen beregnet med Nåverdi av utsatt skatt 9%			524 136	
Utsatt skatt ikke utlignet vil ved realisasjon av verdiendring i kundeporteføljen bli tilført forsikringstekniske avsetninger. Skattemessig kostpris på bygningen er økt med tilsvarende andel av verdiregulering eiendom som er tilført premiereserve knyttet til kundeporteføljen. Utsatt skatt fra datterselskap er inntatt med 9% nåverdberegning.				
Formueskatt	2016	2015		
Skattepliktig bruttoformue	1 900 438 261	1 755 082 889		
Skattepliktig gjeld	-2 016 891 090	-1 759 814 734		
Grunnlag formueskatt	-116 452 829	-4 731 845		
0,15% formueskatt	0	-7 098		

Note 32: Kontantstrømoppstilling

MORSELSKAPET		
Kontantstrømoppstilling – Den indirekte modell	2016	2015
Kontantstrøm av operasjonelle tjenester		
Overskudd	11 293 578	10 263 586
Betalt skatt	-	-
Overført fra/til Premiefond og tilleggsavsetninger	35 913 370	-12 542 887
Verdiendring verdipapirer	-40 740 596	-46 035 915
Gevinst/tap verdipapirer	-38 751 832	2 290 883
Netto økning/reduksjon investert i finansielle omløpsmidler	-138 929 231	-11 027 030
Endring i kursreguleringsfond	37 375 688	46 135 915
Verdiendring/gevinst/tap fast eiendom/tilgang	-800 000	-3 145 524
Forskjell kostnadsført pensjon og inn/utbetalinger	84 243 258	79 637 830
Endring andre tidsavgrensningposter	17 048 792	-8 610 162
Netto kontantstrøm operasjonelle aktiviteter (A)	-33 346 973	56 966 696
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
Netto Investeringer og salg i fast eiendom	45 658 874	12 409 454
Netto investeringer i aksjer	-126 030 000	
Netto reduksjon/økning pantelån	-25 549 964	-102 142
Netto reduksjon/økning andre utlån	-	-
Netto investert i finansielle anleggsmidler	31 655 761	51 047 493
Netto investert finansielle omløpsmidler (B)	-74 265 329	63 354 805

Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Endring i innskutt egenkapital	-	-
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter (C)	-	-
Netto endring i likvider gjennom året (A+B+C)	-107 612 302	120 321 501
Likvidbeholdning 1.1.	171 394 738	51 073 237
Likvidbeholdning 31.12	63 782 436	171 394 738
Inkl. i posten likvidbeholdning er medtatt følgende poster fra balansen		
	31.12.2016	31.12.2015
Likvidbeholdning	63 782 436	171 394 738
Sum	63 782 436	171 394 738

KONSERN		
Kontantstrømoppstilling – Den indirekte modell	2016	2015
Kontantstrøm av operasjonelle tjenester		
Overskudd	11 622 548	
Betalt skatt	0	
Overført fra/til Premiefond og tilleggsavsetninger	35 913 370	
Verdiendring verdipapirer	-34 896 533	
Gevinst/tap verdipapirer	-38 751 832	
Netto økning/reduksjon investert i finansielle omløpsmidler	-138 929 231	
Endring i kursreguleringsfond	37 375 688	
Verdiendring/gevinst/tap fast eiendom/tilgang	-410 350	
Forskjell kostnadsført pensjon og inn/utbetalinger	84 243 258	
Endring andre tidsavgrensningsposter	16 694 815	
Netto kontantstrøm operasjonelle aktiviteter (A)	-27 138 267	

Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
Netto Investeringer og salg i fast eiendom	-80 659 194	
Netto investeringer i aksjer	0	
Netto reduksjon/økning pantelån	-25 549 964	
Netto reduksjon/økning andre utlån	0	
Netto investert i finansielle anleggsmidler	31 655 761	
Netto investert finansielle omløpsmidler (B)	-74 553 397	

Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Endring i innskutt egenkapital	0	0
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter (C)	0	0
Netto endring i likvider gjennom året (A+B+C)	-101 691 664	0
Likvidbeholdning 1.1.	171 403 913	171 403 913
Likvidbeholdning 31.12	69 712 249	171 403 913

Inkludert i posten likvidbeholdning er medtatt følgende poster fra balansen		
	42 735	42 369
Likvidbeholdning	69 712 249	171 403 913
Sum	69 712 249	171 403 913

Note 33: Stresstest / risikomåling

Pensjonskassen måler risiko ved stresstestene I og II, etter anbefaling av Finanstilsynet. Stresstest I baserer seg på virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser og en definisjon av bufferkapital under forutsetning av at selskapet avvikles, mens stresstest II baserer seg på bokførte verdier og en definisjon av bufferkapital under forutsetning av løpende drift.

Stersstest I

Samlet tapspotensiale	422 233
Bufferkapital	440 177
Over-underskudd bufferkapital	17 944
Bufferkapitalutnyttelse	96 %

Stersstest II

Samlet tapspotensiale	188 741
Bufferkapital	377 777
Over-underskudd bufferkapital	189 036
Bufferkapitalutnyttelse	50 %

Note 34: Tilstrekkelighetstest

I forbindelse med overgang til K2013 hadde HKP pr 31.12.2013 et avsetningsbehov på 49,3 millioner kroner. Pensjonskassen besluttet en opptrappingsplan på 7 år, regnet fra 1.1.2014. Ved hjelp av god finansavkastning og positivt risikoreultat har HKP oppreservert til K2013 dødelighetsgrunnlag. Fra og med 31.12.2015 er HKP fullt ut oppreservert.

Note 35: Solvensmarginkrav

Egenkapital	141 877
Anvarlig lånekapital	-
50% av TA og RUF	13 448
Solvensmarginkapital	155 325

4% av premiereserve, TA og premiefond (og forhåndsreservering K2013)	55 781
0,3% av Dødsrisikosum	1 983
18 % av ett års risikokostnad for uførhet og premiefritak	3 077
Solvensmarginkrav	60 841

Solvensmargin 255,30 %

«I en pensjonskasse som opprettholder en stabil risiko-profil over tid vil en forvente år med negativ avkastning, men at det skal lønne seg i form av høyere avkastning over tid»

Pensjonsrådgivningsselskapet Gabler;
rapport: «Pensjonsanalyse for Halden kommune»,
2016

Aktuarberetning

Til styret i Halden kommunale pensjonskasse!

Aktuaren skal sørge for at pensjonskassen til enhver tid blir drevet på en forsikringsteknisk ansvarlig måte. I henhold til dette har aktuaren vurdert den forsikringstekniske status for pensjonskassen pr. 31.12.2016.

For de forsikringstekniske beregningene er det regnet med diskonteringsrente på 2,62 %, 2,5 % og 2,0 % p.a. for premiereserve som stammer fra premier som er påløpt henholdsvis til og med 2011, fra 2012 til og med 2014, og fra 2015. Det er ikke gjort eksplisitte forutsetninger om fremtidig regulering av lønn og G.

Med virkning fra 2014 innførte pensjonskassen et nytt dødelighetsgrunnlag. Bakgrunnen er økt og antatt fortsatt økende levetid, og det nye grunnlaget har medført økt avsetningsbehov for sikring av pensjonskassens påløpte pensjonsforpliktelse. Fra og med 31.12.2015 har pensjonskassen full finansiell dekning for premiereservekravet beregnet med K2013.

Forutsetninger om uførhet er basert på en tilpasning av tabell KU forsterket med hhv. 77 % for kvinner og 50 % for menn.

Avkastningsresultatet for 2016 var på 40,1 millioner kroner og ble disponert i sin helhet til premiefondet.

Risikoresultatet for 2016 var på 0,8 millioner kroner og ble disponert i sin helhet til premiefondet.

Forsikringsteknisk resultat og dets anvendelse fordelte seg slik i 2016:

«Område»	Resultat	Resultat anvendt til				
		Styrking av premiereserve nedgang grunnlagsrente	Tilleggsavsetning	Risikoutjevningfond	Premiefond	Opptjent egenkapital
Administrasjonsresultat	-21 802	-	-	-	-	-21 802
Risikoresultat	764 553	-	-	-	764 553	-
Renteresultat	40 076 039	-	-	-	40 076 039	-
Rentegarantipremie	4 121 000	-	-	-	-	4 121 000
Til sammen	44 939 790	-	-	-	40 840 592	4 099 198

Avsatt premiereserve pr. 31.12.2016 er vist i nedenstående tabell:

Post	Beløp
Netto premiereserve K2013	1 477 960 647
Erstatningsavsetning	17 093 918
Administrasjonsreserve	37 534 905
Til sammen	1 532 589 470

Ved premiefastsettelsen for 2017 er det tatt utgangspunkt i en beregnet premiekostnad, inklusive anslått reguleringspremie, på 17,1 % av pensjonsgrunnlaget. Det er da forutsatt regulering av pensjonsgrunnlag og pensjonsytelser lik 3 %. Den faktiske reguleringskostnaden vil være kjent først når lønns- og G-reguleringen er gjennomført.

Oslo, 23. mars 2017

Pål Lillevold
Aktuar

Uavhengig revisors beretning

Til generalforsamlingen i Halden Kommunale Pensjonskasse

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Halden Kommunale Pensjonskasses årsregnskap som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Halden Kommunale Pensjonskasse per 31. desember 2016 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Halden Kommunale Pensjonskasse per 31. desember 2016 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Ledelsen er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke annen informasjon, og vi attesterer ikke den andre informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom annen informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den andre informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilbørlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.

- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000

«Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Halden, 22. mars 2017
BDO AS

Jørn Løken
statsautorisert revisor

Uavhengig revisors beretning 2016 Halden Kommunale Pensjonskasse - Side 4 av 4

BDO AS, et norsk aksjeselskap, er deltaker i BDO International Limited, et engelsk selskap med begrenset ansvar, og er en del av det internasjonale nettverket BDO, som består av uavhengige selskaper i de enkelte land. Foretaksregisteret: NO 993 606 650 MVA.

